

До
Членовете на Научно жури
СА „Д. А. Ценов“
Катедра „Финанси и кредит“

СТАНОВИЩЕ

на член на научно жури, определено със Заповед № 872/ 30.09.2019 г.
на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов
относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“

Автор на становището: доц. д-р Ваня Денчева Цонкова, катедра „Финанси и счетоводство“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, научна специалност „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“

Автор на дисертационния труд: докторант Димитър Георгиев Ценов, D020214100, по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (финанси)“

Тема на дисертационния труд: „Данъчни несъответствия – причини за възникване и възможности за преодоляване“

Научен ръководител: проф. д-р Румяна Лилова

I. Общо представяне на дисертационния труд

1. Предмет

Обект на изследване в дисертационния труд са данъчните несъответствия, а предмет – причините за тях и възможностите за минимизирането им. В съответствие с обекта и предмета на труда са поставени тезата, целта и задачите на изследването. Тезата, която докторантът отстоява, е формулирана така: „Преодоляването на данъчните несъответствия, като предпоставка за увеличаване на бюджетните постъпления, изисква непрекъснато усъвършенстване на професионализма... в тясно и пълноценно сътрудничество с данъкоплатците, в съответствие с принципа за доброволно деклариране и изпълнение на данъчните задължения.“

2. Обем

Дисертацията е в обем от 189 стандартни страници (без приложенията) и се състои от въведение, три глави, заключение, използвана литература. Включени са и няколко приложения.

3. Структура

Структурата на дисертационния труд е балансирана и е в съответствие с поставената цел и задачи.

Във **въведението**, на фона на акцент върху актуалността и непреходността на проблема за данъчните несъответствия, се дефинират обектът, предметът, изследователската теза, целта, задачите на труда. Посочват се използваните източници и методология, както и се проследява съдържанието по глави.

В **първа глава** докторантът изяснява основните понятия, имащи отношения към темата, като се основава на теоретичните източници, на нормативната уредба и на действащата практи-

ка. Идеята е чрез вникване в същността на данъчните категории да се открият източниците и причините за данъчните несъответствия, а оттук и да се търсят начини за преодоляването им. Сред понятията, които са подложени на анализ са: данък, данъчна система, данъчно несъответствие, данъчнозадължени лица, данъчна администрация.

Във **втора глава** се анализира структурата на фискалните приходи в страните членки на ЕС, както и Норвегия и Исландия, в разреза „косвени данъци – преки данъци – социални осигуровки“. Достигнато е до извода, че най-многобройната група държави са тези, при които косвените данъци – най-вече ДДС, имат водещо място. Тук са преди всичко държавите от Централна и Източна Европа, в това число и България. Показано е и, че България е сред страните с нисък дял на данъчноосигурителните приходи спрямо БВП, с нестабилна и динамична данъчна система. В тази глава чрез проучване на методически документи и практиката на данъчните администрации в държавите членки и у нас се извежда понятието „данъчно несъответствие“, както и методите за неговата оценка. Насочвайки се към изследване на нагласите и поведението на данъчнозадължените лица у нас, докторантът отново прави заключението, че чрез косвените данъци, особено чрез ДДС, са свързани най-големите данъчни измами.

В **глава трета**, като се използва подхода, основаващ се на поведението на данъкоплатците, се анализират задълбочено отделните типове данъчни несъответствия – поради непознаване на законодателството; поради легално избягване на данъчно облагане; поради укриване на данъци и данъчни измами. Извеждат се и мерките за минимизиране на данъчните несъответствия според техния източник.

В **заключението** се обобщава съдържанието на работата, както и основните приноси моменти в нея.

4. Литература

Докторантът е използвал 103 източника на български, руски, английски и немски език, включващи научна литература, нормативни и методологически документи, интернет страници.

5. Приложения

В дисертацията са включени 8 приложения, свързани със структурата на НАП, както и резултати от анкета на данъчните администрации в държави членки на ЕС относно оценката на данъчните несъответствия.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

1. Преценка на актуалността и разработеността на изследвания в дисертацията научен проблем

Дисертационният труд е посветен на актуална и в същото време непреходна тема за състоянието на публичните финанси и националната икономика – разликата между данъците, които би трябвало да бъдат платени съгласно приложимото законодателство, и действително платените данъци, т.е. т.нар. данъчно несъответствие.

Димитър Ценов добросъвестно откроява приноса на учените, работили в областта на данъците, но съобразно особеностите на съвременните национални икономики и данъчни политики, следва свой собствен стил на работа и се фокусира върху задълбочено изследване на проявленията на данъчните несъответствия в българската данъчна система.

2. Мнение за езика, обема и инструментариума на дисертационния труд

Дисертационният труд е издържан в стилистично и терминологично отношение. Научната литература се цитира коректно и съобразно установените изисквания при спазване правилата на научната етика. Посочват се точно и източниците на емпирични данни.

Обемът на труда и неговата структура са оптимални за решаване на поставените проблеми. Използването на системния подход и класическите научни методи е доминиращо, като е придружено с осезаемо авторово присъствие. То се откроява със специфичния ъгъл на изследване на данъчните системи, „дисекцията“ на данъчните постъпления и търсенето на данъчните несъответствия. Прави впечатление и съчетаването на гледната точка на икономическата наука, на експертната практика, но и на други области на познанието – социология, право, психология...

3. Мнение доколко авторефератът отразява точно и пълно труда

В автореферата присъстват задължителните елементи: обща характеристика; основно съдържание на дисертационния труд (и синтезирано изложение); насоки за бъдещи изследвания; справка за научните и научно-приложните приноси; списък с публикациите на докторанта; декларация за оригиналност и достоверност; справка за изпълнение на минималните национални изисквания.

Авторефератът отразява достоверно структурата, логиката и съдържанието на труда.

Пряко свързани с темата на дисертацията са 4 публикации: две статии и два научни доклада, единият от които – в чужбина.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Авторът извежда шест приноса, които са достигнати в резултат на разработването на труда. Като приемам тяхното формулиране и добросъвестната работа на докторанта, бих очертала достойнствата на дисертацията преди всичко в собствения многоаспектен подход на изследване, във вникването и в открояването на съществени проблеми за фискалните финанси в България от позициите както на науката, така и на практиката. И по-конкретно:

Първо, чрез авторово тълкуване на основните понятия, свързани с данъците, както и сравнителен анализ на дефинициите на понятието „данъчни несъответствия“ в нормативната и методологичната рамка в държавите членки, докторантът извежда своя дефиниция с насоченост към професионалните среди (с. 36-38).

Второ, въз основа на проучване на статистически данни и задълбочен системен анализ, се изследват равнището, структурата и динамиката на публичните приходи в страните членки на Европейския съюз (плюс Норвегия и Исландия), както и мястото на България. Аргументирана е и връзката между развитието на националните икономики, данъчните системи и проявлението на данъчните несъответствия.

Трето, чрез анализ на поведението на данъкоплатците се извеждат основните причини за данъчните несъответствия и на тази основа се търсят и представят възможности за тяхното минимизиране.

Считам, че посочените резултати са принос както за данъчната теория, така и от позициите на фискалния контрол и анализ на макро и микро ниво.

IV. Критични бележки и въпроси по дисертационния труд

Изложението в отделните глави е показателно за задълбоченото познаване и интерпретиране на теорията и практиката, свързана с данъчното облагане. Позволявам си да изтъкна някои забелязани несъвършенства в дисертацията с искрена препоръка към бъдещата изследователска работа на Димитър Ценов.

- Допуснати са неточности при изясняване на някои данъци – данъкът върху застрахователните премии не се регламентира в ЗКПО (с. 30 и 105); наименованието „данък сгради“ не е коректно; данъците върху разходите са формулирани не в съответствие с промените в ЗКПО (с. 31).
- В своя труд докторантът демонстрира отлични познания в областта на социалните и стопанските науки, както и компетенции в данъчния контрол. Работата може да се оптимизира ако се проведе по-задълбочено проучване на емпирична информация и се приложат математико-статистически методи, за да се изведат и докажат категорично и по-конкретно мащабите, причинно-следствените зависимости и тенденциите при данъчните несъответствия.

Въпросът ми към докторанта Димитър Ценов е свързан с неговото мнение относно възможностите за оптимизиране на данъчната система в България предвид по-голяма ѝ ефективност. Има ли данъци, които е нужно да се отменят, такива, които да се въведат и евентуално данъци, чиито ключови елементи могат да се променят?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на националната и университетската нормативна уредба в СА „Д. А. Ценов“. Чрез него авторът демонстрира високо ниво на познания в областта на социалните науки и конкретно в сферата на публичните финанси, умения в практиката по прилагане на данъчния контрол и способност за провеждане на самостоятелни научни изследвания. Налице са необходимата актуалност и значимост на разработваната тема, добросъвестност при представяне на авторовата позиция и реална практическа стойност на труда. Голяма част от идеите в дисертацията са популяризирани чрез публикации и участие на научни конференции.

Всичко това ми дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд и да предложа на уважаемите членове на Научното жури да гласуват за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка (финанси)“ на докторант Димитър Георгиев Ценов.

18.10.2019 г.,
Велико Търново

Изготвил становището:

(доц. д-р В. Цонкова)